

OPAS TALVIREITIN LUOMISEEN

SUOMEN LATU

ULKOILE | OSALLISTU | VAIKUTA

Hyvä lukija, tämä opas on kirjoitettu Suomen Ladun Talvireittihankkeen (8/2022-5/2023) päätteeksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman hankkeen tarkoituksena oli pilotoida yhdessä kuntien kanssa muuhun kuin hiihtoon tarkoitettujen talvireittien perustamista, ylläpitoa ja kävijämäärien seuranta.

Edessäsi oleva dokumentti yhdistelee aiemmin tehtyjä raportteja, oppaita ja tutkimustietoa sekä lainsäädäntöä talvireittien perustamiseen, ylläpitoon ja kehittämiseen.

Loppuraportti jatkaa ja tarkentaa Suomen Ladun julkaiseman oppaan Maastossa olevien ulkoilureittien monikäyttö: nykytila, esteet ja mahdollisuudet (2017)¹ kuvaamaa talvisen ulkoilureitin tarpeiden määrittelyä ja niiden erityispiirteitä. Opas sisältää viittauksia toisiin raportteihin ja oppaisiin, joiden linkit toimivat sähköisessä julkaisussa. Painetussa versiossa kannustan lukijoita etsimään alkuperäiset lähteet, sillä ne sisältävät tietoa ja vinkkejä laaja-alaisesti. Välttääkseni epätäydellisen siteeraamisen olen useimmissa kohdissa tyytynyt viittaamaan näihin raportteihin. Linkit oppaisiin löytyvät myös oppaan lopussa olevasta lähdeluettelosta.

Toivon tämän oppaan innostavan miettimään niitä panostuksia, joilla voimme edistää talvikauden luontoliikunnan mahdollisuuksia myös heille, jotka eivät hiihdä.

Helsingissä 13.4.2023

Teemu Launio

Talvireittihankkeen hankesuunnittelija

¹ www.suomenlatu.fi/media/ulkoilureittien-monikaytto.pdf

Etukannen ja takakannen kuvat: Tom Toivonen

SISÄLLYSLUETTELO

1. PERUSLÄHTÖKOHDAT

Mikä on talvireitti?	3
Mistä kysyntä talvireiteille nousee?	3
Reittisuunnittelun perusteet	4

2. SUUNNITELMISTA SOPIMISEEN

Reitin suunnittelu ja maanomistajien luvat	6
Ulkoilureitin monikäyttöisyys ja maaston kuluminen	6
Maanomistaja	7
Ulkoilureitin perustaminen sopimuksella	7

3. SOPIMISESTA TEKEMISEEN

Rahoitusmuodot: kuntien tuki, LEADER-rahoitus, joukkorahoitus, avustukset	8
Tekemisen muodot: talkootyö, työllistämistoiminta	9
Reitin viitoitus, opasteet, karttataulut sekä digitaaliset opasteet	9

4. ARK(T)INEN ULKOILU

Kuluttajaturvallisuuslaki	13
Saavutettavuus & esteettömyys	13
Talvireitistä viestintä tulevina kausina	14
Osallistaminen ja palautekyselyt	14
Reittiverkostoja asuinalueille	15

5. TALVIREITTIHANKKEEN SATOA

Esimerkki talvireitin tekemisestä - Olavin Retkeilijät	16
Kävijälaskurit hyötykäytössä	17

LÄHDELUETTELO

1. PERUSLÄHTÖKOHDAT

MIKÄ ON TALVIREITTI?

Talvireitillä tarkoitetaan ulkoilupolkua tai reittiä, jota kunnossapidetään talvella muutoin kuin hiihtäen ulkoilevia varten. Talvireitti voi olla ympärivuotinen useiden käyttäjäryhmien käyttämä ulkoilureitti, tai se voidaan tehdä ja merkitä vain talvikuukausiksi.

Talvireitti kulkee luonnossa ja on pääsääntöisesti kevyenliikenteenväylästä erillinen ulkoiluväylä. Talvireitin kunnossapito eroaa kuitenkin kevyenliikenteenväylän kunnossapidosta siinä, että sitä ei useimmiten aurata lumesta vapaaksi, vaan sen käytettävyyttä edistetään esimerkiksi ajamalla reitti moottorikellalla ja lanalla kulkukelpoiseksi. Talvireittiä voidaan kunnossapitää myös lumikengillä tai muuten jalkaisin liikkumalla, jolloin sen käyttökelpoisuus vaihtelee enemmän.

Talvireittiä ei pääsääntöisesti hiekoiteta, eikä se ole valaistu. Liukkaudentorjunnan puute voi nostaa lukijalle, etenkin kuntien viranhaltijoille, kysymyksiä vastuista mahdollisen loukkaantumisen kohdalla. Reitin ylläpitäjän

vastuut kuluttajasuojalain silmissä käsitellään luvussa 4) Ar(t)kinen liikunta.

Talvireitti on lyhyimmillään kuvattuna metsässä tai muualla luonnossa kulkeva polku tai muu kulku-ura, joka pidetään kulkukelpoisena lumipeitteisenä vuodenaikana. Talvireitin profilista sekä käyttötärpeestä riippuen määrittyvät myös se, millä tavoin liikkuville reitti on tarkoitettu. Tässä yhteydessä jätetään käsittelemättä myös luistimilla liikkumiseen tarkoitettut ja tehdyt väylät ulkopuolelle, sillä talvireitti ei ole jääpintainen.

Tässä oppaassa puhutaan tietoisesti talvireiteistä, eikä talvipoluista. Termeille ei ole vakiintuneita määritelmiä, mutta tässä oppaassa käytetään seuraavaa jaottelua:

Talvireitti: ulkoilureitti, joka on merkitty opasteilla. Reitien leveys mahdollistaa usean kulkumuodon.

Talvipolku: jalkaisin auki pidetty kulku-ura, joka on usein kapea. Reitillä ei ole merkitty maastoon, eikä sitä ylläpidetä säännöllisesti.

MISTÄ KYSYNTÄ TALVIREITEILLE NOUSEE?

Kysyntä ja tarve talvireiteille nousee kahdesta päätekijästä. Ensimmäinen on liikunta- ja ulkoilutapojen muuttuminen ja monipuolistuminen, joka näkyy Luonnonvarakeskuksen Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi 3 -tutkimuksesta (2022). Toinen on muuttunut ja muuttuva sää ja lumipeitteisen ajan vaihtelut luonnossa koko Suomessa.

Viimeisimmän LVVI3 tutkimuksen mukaan aikuisväestön keskuudessa maastohiihtoa ladulla harrasti 29 %:a väestöstä. Hiihton harrastajien määrä on ollut lievässä laskussa koko 2000-luvun², jota osittain selittää mm. liikuntatottumusten muutos, sekä ilmastomuutoksen vaikutukset olosuhteisiin.

Jyväskylän yliopiston ylläpitämän Lipas-tietokannan mukaan, Suomessa on kuntien ylläpitämiä hiihtolatuja 2909 kappaletta. Hiihtolatuja aktiivisin rakennusvaihe oli 1970-1980 -luvuilla, jolloin kuntien rooli

liikunnan ja terveyden edistämässä vahvistui lainsäädännön myötä. Näitä reittejä on vuosikymmenten läpi kehitetty mm. valaistuksen sekä purupinnoitteen muodossa, ja ne muodostavat nykyisellään ulkoliikunnan rungon.

Perusteet hiihtolatuja rauhoittamiselle vain hiihtäjien käyttöön talvikaudella ovat hyvät ja liittyvät ennen kaikkea kaikkien ulkoilijoiden turvalliseen ulkoiluun. Hiihtäjien tilannevahti ja pysähtymiseen vaadittava matka ovat paljon kävellen liikkuvia pidempiä, jolloin vaaralliset tilanteet tulevat nopeasti. Vakiintuneiden kulkureittien jäädessä lumen alle, monet suuntaavat kulkunsa laduille, jolloin välikohtaukset hiihtäjien ja muiden ulkoilijoiden kesken ovat tarpeeton ulkoilun lieveilmiö. Onneksi niin kutsuttu laturaiho on luultua harvinaisempaa ja ulkoilijat noudattavat latuetikettiä³.

Talvireittien koetusta tarpeesta ei ole olemassa selkeää kokonaiskuvaa. Kuitenkin reittien käyttäjäpotentiaali näkyy erilaisissa ulkoilun muutosta kuvaavissa tilastoissa, mutta kysyn-

tä pulpahtelee esiin myös sosiaalisen median keskustelupalstoilla, paikallislehtien sivuilla sekä liikuntapalveluiden palautteissa.

Kysyntää ei voi luvata varmaksi ennen kuin talvireittiä kokeillaan paikallisesti. Talvireititihankkeen erilaiset reitit ja niistä kerätty käyttäjädata ovat hyvä pohja mitata ulkoilureittien suosiota, mutta antavat vertailukelpoista dataa vasta useiden vuosien jäniteellä. Siksi talvireittien tarvetta paikkakunta kohtaisesti ei voida todentaa kuin niitä pilotoimalla ja kokeilemalla. Vaikka perusidea reitille on yksinkertainen, kyseessä on uudenkaltaisen ulkoilumahdollisuuden lanseeraamisesta ja käyttäjien tavoittamisesta. Siksi reittiä suunniteltaessa on tärkeää olla riittävästi aikaa ja osallistaa asukkaita.

REITTISUUNNITTELUN PERUSTEET

Minne talvireitti kannattaa suunnitella?

Jotta ulkoilijat löytävät talvireitin ja ottavat sen osaksi arkipäiväistä ulkoiluaan, ideaalilanteessa talvireitin on oltava saavutettava eli lähellä ulkoilijaa. Kävely, joka on suomalaisten suosituin ulkoiluharrastus, alkaa useimmiten kotiovelta ja talvireitti on yksi lähiliikunnan olosuhde. Talvireittiä kannattaa alkaa suunnittelemaan lähelle asutusalueita ja niiden lähistöllä olevia luontoalueita.

Kävelijöille ja koiranulkoiluttajille tarkoitettua talvireittiä ei kannata suunnitella hiihtolatu-

jen läheisyyteen, sillä heidän liikuntamahdollisuudet alkavat jo kotiovelta. Samalla vältetään vaaratilanteet, jossa talvireitin kulkijat voisivat vahingossa poiketa hiihtoladuille.

Talvireitti on helpointa tehdä sinne, missä ulkoilureitit kulkevat jo nykyisellään ja jotka

eivät ole hiihtäjien käytössä talvella tai talvikunnossapidettyjä. Nämä voivat olla myös yksittäisiä reitin pätkiä, jolloin reittiä pitkin pääsee poikkeamaan metsäpolulla kahden asuinalueen tai muun kulkureitin välillä. Reitti voi olla yhdistelmä kevyenliikenteenväylää, kävelyteitä, metsäpolkuja sekä hiekkateitä.

Mikäli mahdollista, reitin voi laittaa kulkemaan koirapuiston vierestä, jolloin koirien ulkoiluttajat saavat reitin osaksi päivittäistä ulkoiluaan.

Kun kunta suunnittelee uutta ulkoilumahdollisuutta joka mahdollistaa monilajisuuden ja palvelee potentiaalisesti suurta käyttäjäryhmää, on tärkeää että se osallistaa kuntalaisia reitin suunnittelun eri vaihessa. Verkkokyselyt siitä minne reittejä voisi tehdä, yhteistyö seurojen, erityisryhmien ja maanomistajien kanssa, avoimet maastokatselmuksset sekä aktiivinen viestintä, ovat kaikki osallistamisen välineitä.

Lisäksi reittistä kannattaa kerätä palautetta osana talvikunnossapidon kuntalaiskyselyä. Tällöin saa palautetta reitin onnistumisesta, sekä voi viestiä talvireitistä tulevana talvina tai infota kokeilun päättymisestä.

Talvireittihankkeen aikana useimmat kunnat esittivät ensimmäisenä kysymyksen, kuinka pitkä reitti olisi hyvä? Ainut oikea vastaus siihen on, että reitin pituus määräytyy maastosta ja käyttäjäkunnasta.

Oulaisten kaupunki ja Pyhäjokiseudun Latu ovat tehneet kesällä 2021 yhteishankkeessa 31 kilometriä pitkän kokonaan kaupungin mailla kulkevan maastopyöräreitit. Hankkeessa reittiä alettiin talvikunnossapitämään, jonka lisäksi opasteita lisättiin. Samalla reitti tehtiin monikäyttöreitiksi ja liitettiin alueen muihin vaellusreitteihin. Pitkästä reitistä huolimatta reitti tarjoaa useita lyhyempiä reittejä kaikille kulkijoille.

⁴ <https://www.paralympia.fi/ajankohtaista/blogit/9766-luontoliikunnan-esteettoemyys-uusi-normaali>

2. SUUNNITELMISTA SOPIMISEEN

REITIN SUUNNITTELU JA MAANOMISTAJIEN LUVAT

Ulkoilulaki

Kaikkien ulkoilureittien, myös talvireitien, suunnittelusta määrätään ulkoilulaissa (606/1973)⁵. Ulkoilulaki määrää kunnan tai sen antamaa toimivaltuutta käyttävää yhteisöä mm. tekemään ulkoilureittisuunnitelman sekä pitämään maastossa ulkoilureitin katselmuksen. Katselmukseen on hyvä ottaa mukaan myös kuntalaiset, harrastusryhmät, urheiluseurat sekä maanomistajat sekä kiinteistöjen omistajat.

Laki on hyvin selkeä ja velvoittaa reitinsuunnittelijoita huomioimaan mm. pesimärauhan turvaamisen sekä kirjaamaan reittisuunnitelmaan, mihin käyttötarkoitukseen reitti on tehty.

ULKOILUREITIN MONIKÄYTTÖISYYS JA MAASTON KULUMINEN

Uutta ulkoilureittiä suunniteltaessa lähtökoh-
tana on monikäyttöinen ja ympärivuotisesti

käytössä oleva reitti. Tällöin samalla rahalla saadaan suurin vaikuttavuus, oli kyse kokonaan uuden uran tekemisestä maastoon, tai olemassa olevan polun perusparannuksesta. Reittien monikäyttöisyyden perusteista voi lukea lisää Suomen Ladun ulkoilureittien monikäyttöisyys oppaasta⁶.

Monikäyttöisen ulkoilureitin viitoitukselta ja sen näkyvyydestä pimeällä kerrotaan tarkemmin luvussa "Reitin viitoitus, opasteet, karttataulut sekä digitaaliset opasteet".

Maastonkuluminen on talvireittien erityispiirre, joka tulee ottaa huomioon jo polkua suunnitellessa sekä haettaessa maanomistajilta lupaa. Lumi suojaa varvikkoa ja puiden juuria, mutta ilmastonmuutoksen takia maan pinta jäätyy ja sulaa useita kertoja talven aikana. Tämä yhdistettynä reitin talvikunnossapitoon, joka yleisimmin tehdään moottorikelkalla tai telamönkijällä sekä perässä vedettävällä lanalla, aiheuttaa luonnon kulumista mikäli lumipeite on ohut. Maastopohjan kulumista voidaan ehkäistä herkimillä alueilla esim. hakettamalla uran pohja metsähakkeella, jolloin sen käytettävyyden paranee myös sulan maan aikaan.

Metsäpohjaa, jossa talvipolku kulkee, uhkaa siis jääpolte, jossa tiiviiksi ajettu lumi sulaa

Kuva: <https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>

ja jäätyy useita kertoja vuodessa. Luonnon kulumisen kattaa myös moottoriajoneuvon tekemän uran tuomat vauriot puustolle sekä tarpeenmukaisen pienpuuston poistamisen uralta. Nämä asiat on syytä huomioida haettaessa maanomistajilta lupaa reitin tekemiseen osana ulkoilureittiselvitystä. Toinen verrattain uusi ilmiö kaikilla ulkoilureiteilla on lisääntynyt nastojen käyttö niin

kengissä kuin renkaissa. Nastarenkaat ja liukuesteet voivat raapia kallioon pintanaarmuja jotka ovat pysyviä. Tätä naarmuuntumista on lähes mahdotonta estää täysin, vaikka hyvällä reittisuunnitelmalla kalliorinteet voidaan kiertää, tai reitin kulkusuuntaa voidaan muuttaa siten, että nousun ja laskun jyrkkyys ei aiheuttaisi kallioipinnan naarmuuntumista.

Ennakoimalla monikäyttö- tai talvireitin aiheuttamaa maastonkulumista ja kertomalla ne maanomistajille suunnitteluvaiheessa, ennaltaehkäistään ristiriitoja ja saadaan jo ennalta suojeltua maastoa herkimmiltä kohdiltaan.

MAANOMISTAJA

Maanomistajana Suomessa voi olla valtio, kunta, yritys, seurakunta, yhdistys tai yksityishenkilö. Voidaksesi tehdä talvipolun tarvitset aina luvan maanomistajalta reitin tai maastokohdan käyttöönottoon. Vaikka reitti kulkisi vain muutamia metrejä maanomistajan maalla ja olemassa olevalla metsäpolulla, tulee sen käyttöön saada aina lupa maanomistajalta.

Maanomistajat ja kiinteistöjen rekisteritunnukset selviävät Maanmittauslaitoksen⁷ verkkosivuilta tai Kansalaisen karttapaikkapalvelusta.

Kiinteistö- ja maanomistajien henkilöllisyydet selviävät kunnan maankäyttösektorin virkatyönä. Kunnan kiinteistö- ja tonttirekisteristä selviävät reitin vaikutusalueella olevat maanomistajat. Maanomistajien lukumäärä saattaa yllättää kokeneimmankin reittisuunnittelijan. Ei ole tavatonta, että metsäpalstan omistaakin perikunta, jonka jäsenten osoitetiedot eivät ole ajantasalla, tai he eivät asu Suomessa. Maanomistajien tavoittaminen on syytä aloittaa heti sen jälkeen, kun suunnitellun reitin linjaus on tehty. Nopeimmin asiaa voidaan edistää soittamalla omistajalle ja esittelemällä hanke, sekä sen jälkeen lähettämällä omistajalle sopimus pohja ja reittisuunnitelman kirjallinen esittely.

ULKOILUREITIN PERUSTAMINEN SOPIMUKSELLA

Suomen Latu, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ja Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC ovat tehneet yhteisen sopimus pohjan käytettäväksi ulkoilureittien perustamiseen. Sopimus pohja sisältää selosteen ulkoilulaista ja ohjeet reitin sopimuksen sisällöstä, sekä erillisen vapaasti hyödynnettävän sopimus pohjan⁸.

Sopimuksen runko on varsin lyhyt, mutta sen liitteiksi on syytä lisätä aina reittisuunnitelma ja valmis esitys maanomistajalle suoritettavasta korvauksesta.

Maanomistajalle on hyvä tehdä myös selväksi reitin ylläpitäjälle tulevat oikeudet ja velvollisuudet, joista voidaan myös sopia tarkemmin maanomistajan kanssa. Tärkeintä on kuitenkin huomata, ettei sopimus pelkästään anna lupaa vetää talvireittiä maastoon, vaan antaa myös oikeuden ylläpitää, parantaa ja kohen-taa reitin käytettävyyttä.

Ulkoilureitin pitäjällä on oikeus

- Poistaa reitin käyttöleveydeltä vesoja, puita, oksia ja muita vastaavia luonnon esteitä, tarpeen mukaan tasata reitti koneellisesti poistamalla kiviä ja kantoja, poistaa reitin lähialueelta reitille tai liitännäisalueelle kaatuneet sekä kaatumisvaarassa olevat puut.
- Merkitä reitin kulku asianmukaisesti puita vahingoittamatta.
- Rakentaa omalla kustannuksellaan reitin

kulkukelpoisuuden edellyttämät karttaliitteen mukaiset rakenteet, kuten rummut ja sillat.

- Käyttää moottorikelkkaa, mönkijää tai vastaavaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa ulkoilureitin alueella reitin ylläpitoon liittyvissä töissä.
- Käyttää ulkoilureittiä rakennettaessa tai huollettaessa tilalle kuuluvia teitä edellyttäen, että tästä ei aiheudu maanomistajalle kohtuutonta haittaa.
- Merkitä reitti karttaan.

Ulkoilureitin pitäjällä on velvollisuus

- Vastata ulkoilureitin ja rakenteiden turvallisuudesta ja soveltuvuudesta käyttö-tarkoitukseensa.
- Ohjata reitin käyttöä sovitun mukaisesti, reitin ulkopuolelle sijoitettavista opasteista ja tauluista sovitaan erikseen.
- Huolehtia ulkoilureitin, liitännäisalueiden ja niiden ympäristön siisteydestä.
- Korvata reitin rakentamisesta, pitämisestä ja käyttämisestä aiheutuvat toden-tut haitat ja vahingot.
- Sopia mahdollisesta yksityisteiden käytöstä.
- Poistaa reitille kaatuneet puut reitiltä ja ilmoittaa toimenpiteestä maanomistajalle viipymättä.
- Hankkia ja kustantaa reitin perustamiseen tai lakkauttamiseen tarvittavat luvat ja toimitusmaksut.
- Reitin lakkauttamisen jälkeen poistaa reitti käytöstä eli poistaa reitin rakenteet ja opasteet ellei maanomistajan kanssa muuta sovita.

Maanomistajan kanssa tulee sopia mm. reitin opasteiden kiinnitys-/pystytystapa, miten reitin kunnossapitoon käytettävä kalusto tulee alueelle (erityisesti talviseen aikaan moottorikelkan tuominen reitille) ja prosessi miten mahdollisesti aiheutuneet vahingot todetaan ja korvataan. Lisäksi sopimukseen voidaan kirjata erillinen irtisanomispöytäkirja, mikäli maanomistaja kokee että talvireitti aiheuttaa tuhoa ja haittaa maastopohjalle.

Samalla, kun talvireitille haetaan lupia maanomistajilta, kannattaa kysyä, onko hänellä suunnitelmia metsähakkuihin tai muihin metsänhoidollisiin toimiin, jotka vaikuttavat reitin käytettävyyteen. Mikäli reitti kulkisi palstalla, jonne on tulossa lähivuosina pääte-hakkuu, kannattaa miettiä etukäteen miten se vaikuttaa reitin toimintaan ja esimerkiksi opasteiden sijoitteluun.

⁵<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730606>

⁶<https://www.suomenlatu.fi/media/ulkoilureittien-moni-kaytto.pdf>

⁷<https://www.maanmittauslaitos.fi/kiinteistot/tietoa-kiinteistoista/selvita-kiinteistotunnus>

⁸<https://www.suomenlatu.fi/vaikuta/sina-voit-vaikuttaa/vinkkejä-ulkoilu paikkojen-suunnitteluun/sopimus pohja-ulkoilureitin-perustamiseen.html>

SOPIMUS ULKOILUREITISTÄ

ULKOILUREITIN PITÄJÄ (yhteystiedot):

MAANOMISTAJA (yhteystiedot):

VUOKRALAINEN/KIINTEISTÖN HALTIJA (yhteystiedot):

SOPIMUSKOHDE:

Tilan/tilojen alueella sijaitseva karttaliitteen mukainen ulkoilureitti liitännäisalueineen.

Ulkoilureitin pituus _____ metriä ja käyttöleveys _____ metriä.

Liitännäisalueet ja rakenteet (esim. sillat, pitkokset, taukopaikat, parkkipaikat, rakennusmateriaalin tai puutavaran varastointi yms.):

Ulkoilureitin käyttötarkoitus:

Sopimus on voimassa _____ vuotta tämän sopimuksen allekirjoituksesta.

Korvauksista on sovittu seuraavaa:

3. SOPIMISESTA TEKEMISEEN

VAIHTOEHDOT TALVIREITIN RAHOITTAMISEEN

Talvireitin tekeminen vaikuttaa ensikuulemalta halvalta projektilta, mutta totuus on toinen. Rahaa kuluu satoja euroja jo ennen kuin reittiä ajetaan ensimmäistäkään kertaa moottorikelkalla. Ulkoilureittisuunnitelman tekeminen, maanomistajien selvittäminen, mahdolliset korvaukset maanomistajille, reitin opasteet, mahdollisesti tarvittavat rakenteet sekä polkupohjan parantaminen metsähakkeella vievät kaikki rahaa. Yleisin tapa ulkoilureitin tekemisessä on se, että yhdistykset ja järjestöt investoivat talokootunteja, ja kunta investoi rahaa suunniteluun, rakenteisiin sekä ylläpitoon.

Kuntien tuet yhdistyksille

Kuntien yleisin tapa tukea yhdistysten toimintaa on vuosittain haettavana oleva yhdis-

tysten toiminta-avustukset, jotka myönnetään loppuvuonna talousarvion vahvistamisen yhteydessä. Monille yhdistyksille nämä tuet ovat toiminnan kannalta kriittisiä, sillä rahan sijasta tuki voi olla sali- ja hallivuoroja junioritoimintaa varten. Uuden reitin investointiin muutamien tuhansien eurojen tuki on riittävä alku. Mikäli rahoitustarve kasvaa, on yhdistyksen syytä tehdä avustushaku kunnalle, jolloin yhdistys esittää kunnalle investointia kaikkia kuntalaisia hyödyttävään ulkoilureittiin.

Samaan esitykseen kannattaa sisällyttää investoinnin ja sen perustelujen lisäksi valmis konsepti siitä, miten reitti tulisi kulkemaan, sekä miten se rakennettaisiin, merkittäisiin ja ylläpidettäisiin käyttökunnossa.

Leader-ryhmien tuki

Suurin potentiaalinen talvireitin rahoituskanava on Euroopan Unionin maatalouden ja maaseudun kehittämisen tukitoimet/toimen-

piteet eli CAP tukirahasto. Suomessa toimii 52 Leader-ryhmää⁹, joiden tarkoituksena on alueen kehittäminen yhdessä paikallisten asukkaiden kanssa. Vuosien 2023-2027 rahoituskaudella Leader alueet rahoittavat maaseudun kehittämistyötä yhteensä 223 miljoonalla eurolla.

Hankkeiden sisällöstä riippuen Leader rahoittaa 20-100 prosenttia kuluista. Tukea voivat hakea yhdistykset, yritykset ja kansalaisjärjestöt. Leader-ryhmät, joilla on toimistoja kaikkialla Suomessa, antavat neuvontapalveluita maksutta ja auttavat hakijaa eteenpäin rahoituksen saamisessa. Esimerkkinä ulkoilureittien toteuttamiseen Leader-tuella on Sieviin¹⁰ toteutettu maastopyöräreittikonaisuus.

Muut rahoitusvaihtoehdot

Ulkoilureittien, kuntoportaiden, laavujen ja taukopaikkojen ylläpitäminen vaatii vuosittain rahaa. Vaikka kunnostustyöt eivät olisi vuosittain suuria, ja suurin investointierä olisi aina työtunnit, kuluja tulee esimerkiksi polttopuiden hankinnasta laavulle.

Tätä tarvetta varten Suomen Latu on perustajajäsen Taukotulet oy:ssä¹¹. Taukotulet oy:n toimintaidea on se, että yrityksen hallussa on pysyvä poliisihallituksen myöntämä rahankeräyslupa, jonka se edelleen luovuttaa yhdistysten käyttöön. Yhdistys voi tilata taukopaikalle, retkireitin infotaulun tms. paikkaan opastekyltin, joka kehottaa ulkoilijaa tekemään pienen rahalahjoituksen kohteen ylläpitoa varten.

TEKEMISEN MUODOT: TALKOOTYÖ & TYÖLLISTÄMISTOIMINTA

Kaikkien ulkoilureittien suurin työmäärä tehdään maastossa. Ulkoilureitti, joka harvoin tarvitsee sähkö- ja kaapelitöitä on kuitenkin mahdollista tehdä talkoilla ilman, että kunnan tulee antaa omaa työaikaansa siihen. Paikallisesti kunnan maanrakennuksesta sekä rakennusvalvonnasta vastaavien viranhaltijoiden kanssa on helppoa sopia reitin pohjauksesta tai esimerkiksi siltarakenteiden tekemisestä.

Mikäli yhdistys kokee, että reitin tekeminen raivauksineen ja opasteiden lisääminen on liikaa yhdistyksen voimavaroille, sen kannattaa harkita tekijän palkkaamista joko kokonaan tai joiltakin urakan osin. Työllistämisen velvoitteet ovat yhdistyksille samat kuin muillekin työnantajille ja sivukuluineen työllistämisen hinta voi olla liian kova. Tällöin yhtenä vaihtoehtona työvoiman saamiseksi voi olla Te-keskusten myöntämä palkkatuki¹².

Palkkatukea voidaan myöntää pitkään työtömänä olleen työnhakijan tai työttömänä olevan osatyökykyisen työnhakijan palkkaamiseen.

Kun yhdistys palkkaa vähintään kaksi vuotta työttömänä olleen henkilön, palkkatuen määrä voi olla jopa 100 prosenttia aina 65 prosenttiseen työaikaan saakka. Tilanteet ovat kuitenkin yksilöllisiä, joten työntekijän palkkaamista suunniteltaessa kannattaa kysyä tarkat kriteerit palkkatuen määrästä ja kestosta TE-toimistosta.

MALLIMAAN LAAVU

Tätä kohdetta ylläpitää talkoovoimin
MALLIMAASEURA RY

**TUE TOIMINTAAMME TAI JÄTÄ
VIESTI VIERASKIRJAAN**

Lahjoituksen voi tehdä tilisiirtona, maksukortilla tai MobilePaylla tämän koodin lukemalla.

Rahankeräys tehdään Taukotulien tuki ry:n rahankeräysluvalla RA/2022/999

REITIN VIITOITUS, OPASTEET, KARTTATAULUT, SEKÄ DIGITAALISET OPASTEET

Reitin merkintä lisää reitin turvallisuutta niin paikkakuntalaisten kuin muiden ulkoilijoiden osalta. Ulkoilureittien viitoittamisesta on tehty viime vuosina kaksi opasta, jotka kestävät kulutusta myös talvireittien tekemiseen. Metsähallituksen *Hyvän viitoittamisen perusteet*¹³ (2013) on reittimerkintöjen perusteos, jossa annetaan hyviä ohjeita myös reitin suunnitteluun.

Uudempi reittien merkintään liittyvä ohjekirja on REILA *Reittimerkintöjen turval-*

isuus (2020) hankkeen loppuraportti¹⁴ sekä hankkeen materiaalipankki¹⁵. Nämä oppaat antavat jokaiselle ulkoilureittien tekijöille ajantasaisimmat ja selkeät ohjeet ulkoilureittien opasteiden ja karttojen tekemiseen. Suosittelemme talvireittioppaan lukijoita perehtymään molempiin mainittuihin oppaisiin. Näin kirjoittaja välttää epätäydellisen referoinnin hyvistä oppaista, sekä antaa lukijalle rautaisannoksen reitin viitoituksesta.

- Opasteiden painattamisen yhteydessä kannattaa varmistaa, että painotalolla on käytössään Suomen Standardointiliitto SFS:n ulkoilun ja liikunnan merkien mukaiset standardit (SFS 4424). Tällöin kylttien opasteet ovat ajantasaiset ja kaikille käyttäjille tutut.

- Opasteiden perusteet eivät muutu talvella. Jokaisen opasteen tulee olla looginen jatkumo edelliseen opasteeseen, ja vahvistaa ulkoilijan luottamusta omaan etenemiseen. Talvireittien opasteissa on kuitenkin syytä huomioida keliolosuhteet, jotka vaikuttavat opasteiden kiinnittämiseen ja niiden ominaisuuksiin.
- Opasteiden kiinnityksessä puihin on syytä huomioida lumiolosuhteet. Puiden lumipeitteet vaikuttavat erityisesti kuusi- ja mäntymetsissä. Puihin tarttuvan lumen lisäksi opasteiden näkyvyys heikkenee lumella. Sama olosuhteiden aiheuttama nähtävyyden heikkeneminen koskee myös sulanmaan aikaa jolloin pimeys, kosteus ja opasteiden limettyminen ovat haasteita.
- Kylttien havaittavuutta voidaan parantaa painattamalla opastekyltit heijastavalle materiaalille (alumiini-komposiitti), jota käytetään myös tieliikenneopasteissa. Toinen vaihtoehto on lisätä reittiopasteisiin heijastavia elementtejä esimerkiksi heijastavaa teippiä. Ne toimivat myös puisissa opastekylteissä. Heijastavat kyltit palvelevat erityisesti otsavalon kanssa ulkoilevia.
- Talvi ja jäätyvä maa vaikuttavat myös muihin opasteisiin. Vaellusreiteillä laajasti käytössä olevat maalitipat puiden rungoissa voivat peittyä lumeen, maahan esimerkiksi kiviin maalatut merkit jäävät lumen alle ja viittatolppat elävät roudan mukana.

Keliolosuhteiden aiheuttamat haasteet opasteisiin edellyttävät, että reitin ylläpitäjä tarkistaa reitin opasteiden näkyvyyden säännöllisesti talvikauden aikana. Mikäli käyttäjäl-

le voi tulla pienintäkään epävarmuutta reitillä pysymisestä esimerkiksi risteävien jalkaisien kuljettavien polkujen takia, tulee reitin ylläpitäjän lisätä opastusta. Tämän voi tehdä lisäämällä karttatauluja sekä lisäämällä reitin varrelle reitin värikoodin mukaista kuitunauhaa.

Opastetaulut ja reittikartat

Ulkoilureittien fyysiset ja kiinteät kartat, jaetaan kahteen pääluokkaan. Yleensä lähtöpaikoilla tai reittien risteyskohdissa käytettäviin opastetaulun karttatauluun, sekä reitin varrella tai reittien risteyksissä oleviin reittikarttoihin.

Opastetaulut antavat ulkoilijalle perustiedot reitistä. Reila -hankkeen ohjekirjan (s.30) mukaan opastetaulun ja reittikartan tulee sisältää seuraavat tiedot:

- Reitintai reitistön nimi
- Pituus ja arvioitu kulku-aika
- Reittien vaatavuus symbolein ja/tai reitti-kuvaus, josta vaatavuus selviää.
- Kulkutavat, jos tarve määrittellä erikseen.
- Reitistön kartta
- Symbolien selitykset
- Reitintä- ja viitoitustapa
- Toimintaohje hätätilanteita varten
- Lähtöpaikan paikkatieto/osoite
- Ylläpitäjän nimi ja yhteystiedot palautteen keräämistä varten

- Kuluttajaturvallisuuslain mukainen turvallisuusilmoitus¹⁶

Talvireittihankkeessa pyrimme noudattamaan näitä ohjeita tarkasti. Esimerkkinä opastetaulusta ja sen sisältämistä elementeistä käy Jyväskylän Latu ry:n Talvipolun opastekartta. Kartta on painatettu alumiinikomposiittilevyllä, jonka koko on A1 (594×841mm).

Reittikartat ovat opastetauluja pienempiä karttatauluja, joiden ei tarvitse sisältää mm. turvallisuusilmoitusta tai reitin kuvausta. Muuten reittikartan sisältö on samanlainen. Tärkeintä kartassa on selkeä "olet tässä" merkintä, etäisyydet seuraaviin risteyskohtiin tai kohteisiin sekä muut paikallisesti olennaiset

Reitin nimi, karttasymbolit sekä mittakaava merkitty karttaan. Tiedot on hyvä painattaa myös englanniksi, mikäli tila sallii sen.

Reittiseloste antaa ulkoilijalle tekstimuotoisen selostuksen reitistä ja sen opasteista. Tämä palvelee ulkoilijoita joiden kartanlukutaito on heikompi, mutta alue muuten tuttu.

Kartta pohjautuu Maanmittauslaitoksen maastokarttaan. Tämä tieto on ilmoitettava tekijänoikeussyistä.

tiedot jotka lisäävät ulkoilijan varmuuden kokemusta siitä että hän on oikealla reitillä. Reittikarttoja on hyvä sijoittaa reitille kohtiin, joissa väärälle reitille lähtemisen riski on korkeampi tai taukopaikkaan, jossa useampi reitti risteää.

Karttojen painattamisessa huomioitavat asiat

Vaikka karttojen painamiseen kykeneviä painotaloja on tarjolla runsaasti, talvireittihankkeen yhteydessä havaittiin useimpien painotalojen vaativan painovalmiin materiaalin toimittamista niille digitaalisesti. Tämä toimii mainosten tekemisessä, mutta kartan tekemisessä monella osaaminen tulee vastaan. Omatoimiretkelijä voi tilata painettuja karttoja vaikka metsäkeskus Tapion Oma-Kartta¹⁷ palvelusta, mutta se ei riitä ulkoilu-reitin opasteeksi.

Tämän takia teimme yhteistyötä rovaniemäläisen RoutaMap oy:n kanssa, jonka palveluihin kuuluvat myös ulkoilukartat. Talvireittihankkeen opastekarttoihin asetettiin seuraavat tavoitteet:

- Reittiä tekevä yhdistys/kunta toimittaa RoutaMapille reittipiirroksen sähköisessä muodossa. Tämä sisälsi vaihtoehdot joko kuvakaappaus ja reittipiirros Kansalaisen Karttapaikka -alustalla tai urheilukelton/muun gps jälkeä tuottavan laitteen reittijäljen.
- Lisäksi paikallisesti RoutaMapille tuli toimittaa tiedot tarvittavista symboleista, niiden sijainnista, mahdolliset muutokset maastossa esimerkiksi alle vuoden ikäiset metsätiet, hakkuuaukot

tai asuinalueet, mitkä eivät ole vielä päivittyneet MML karttaan tai muihin karttatietokantoihin, sekä reitin turvallisuusilmoitus.

- RoutaMap tekee maastokartta-aineiston, sekä satelliittiaineiston perusteella opastekartan, jota muokataan käyttäjävälisemmäksi. Tämä tarkoittaa sitä, että kartasta poistetaan karttamerkkejä, kuten tiheikköjä, kivi- ja kalliokuvauksia, sekä suoalueita reitin ulkopuolelta ja reitin varrelta säästetään ne karttamerkit, jotka näkyvät myös talvella.
- Kartan luettavuutta helpotetaan pienillä muutoksilla mm. muuttamalla maanteiden nimet numeroista (tie 6245 > Muuramentie) kirjoitettavaan muotoon sekä suunnittelemalla kartta siten, että

sen ympärille mahtuu mm. turvallisuusilmoitus.

Hankkeen osalta reittikarttojen tilausprosessi meni hyvin, mutta jotta loppulasku ei pääse yllättämään, kannattaa tilaajan ja toimittajan tehdä selkeä aikataulu milloin materiaalit toimitetaan ja mihin asti kartan vedoksia voi kommentoida, jolloin säästetään kartanpiirtäjän työaikakustannuksissa.

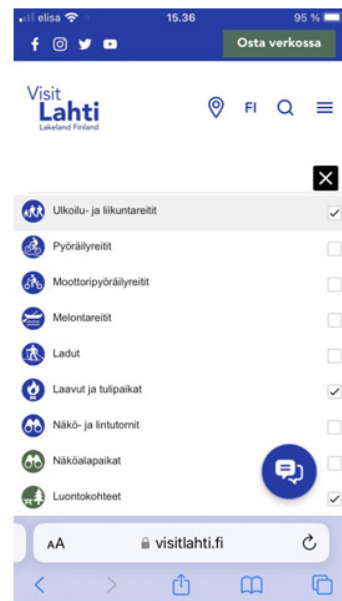
Digitaaliset ratkaisut karttojen käyttöön

Opastetaulujen ja reittikarttojen käytettyys on rajallista ja sidottua fyysiseen paikkaan. Puhelimen gps-paikannus antaa lähes

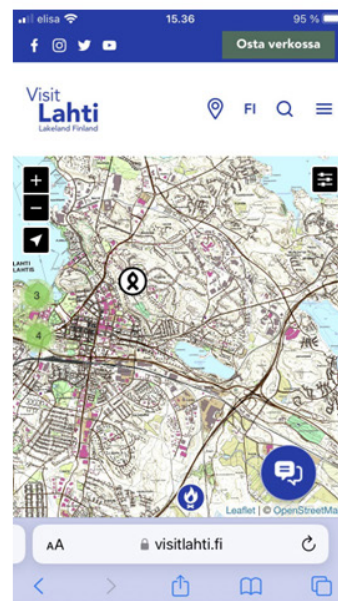
aina ulkoilijoille tiedon omasta sijainnistaan, ja Maanmittauslaitoksen avointen rajapintojen politiikka on tuonut Suomeen useita maksuttomia karttasovelluksia. Useimmiten käytetyt tavat tuoda reitit digitaaliseen ympäristöön ovat:

1) Kartan pdf tiedoston tuominen verkkosivuille. Tämä tapa on ns. vähimmäisvaatimus tänäpäivänä. Useimmiten reittikartan laittaa verkkosivuilleen kunta.

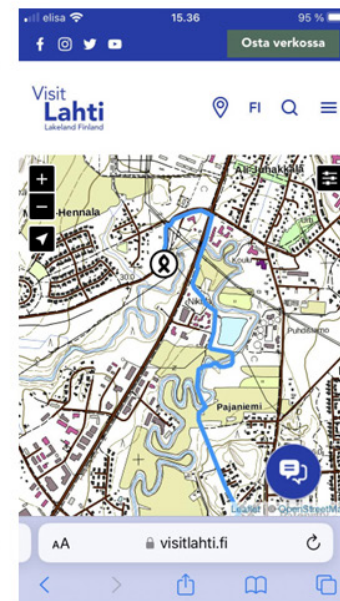
Tällöin kartta kulkee puhelimesi mukana, mutta joudut vertaamaan sijaintiasi muista karttasovelluksista.

Aloituskäytävästä valitaan kartan tiedot

Yleiskartasta valitaan haluttu reitti

Reittipiirros on selkeäluukuinen

Reitin lisätiedot on syytä ohjata toiselle välilehdelle

2) Reitin merkintä ulkoilualueiden ja reittien kunnossapitopalveluun esimerkkinä Helsingin kaupungin ulkoliikunta.fi -sivusto.

Tämä on tavoiteltava tilanne mikäli talvireitti tulee pysyväksi osaksi ulkoilureitistöä. Haasteina tässä on se, ettei kartta näytä sijaintiasi sekä se miten kunnossapidon tiedot saadaan päivitettyä palveluun.

3) Ulkoilu- ja liikuntapaikkojen keskittäminen yhdelle verkkosivulle joka palvelee matkailua sekä englanninkielisiä käyttäjiä. Esimerkkinä Visit Lahti sivusto¹⁸.

Haasteena tässä mallissa on se, miten saada käyttäjät ohjattua alkuperäiselle sivulle. Reittisivuston käyttöä on tuotava esiin liikuntapalveluissa, opastekartoissa sekä esimerkiksi matkailupalvelutarjoajien toimesta.

4) Reitin GPX tiedoston jakaminen verkkosivuilla, josta ulkoilija lataa ne omalle puhelimelle ja avaa reitin valitsemassaan karttasovelluksessa.

Tämän vaihtoehdon vahvuus on siinä, että sovellus pysyy auki koko ajan ja on käyttäjäkokemuksella verrattavissa Google Maps

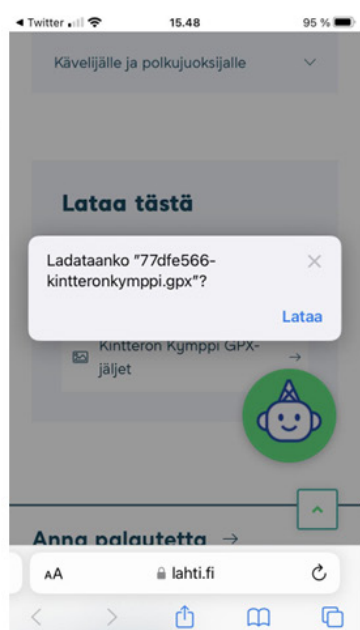
sovellukseen. Heikkoutena on mallissa on se, että useat karttasovellukset saattavat vaatia maksua, jotta gpx tiedoston tuominen ja avaaminen ovat mahdollisia.

Monet suomalaiskunnat ovat nähneet pyörämatkailun potentiaalisena keinona turistien palveluun. Suomen Pyörämatkakeskus¹⁹ ohjeistaa jäsenkuntiaan pyöräreittien digitalisoinnissa. He suosivat maksutonta Trailmap-sovellusta, johon käyttäjä voi tuoda omia reittejään kaikkien ulkoilijoiden hyödynnettäväksi. TrailMap-sovellus mahdollistaa myös sen, että kunta, yhdistykset tai

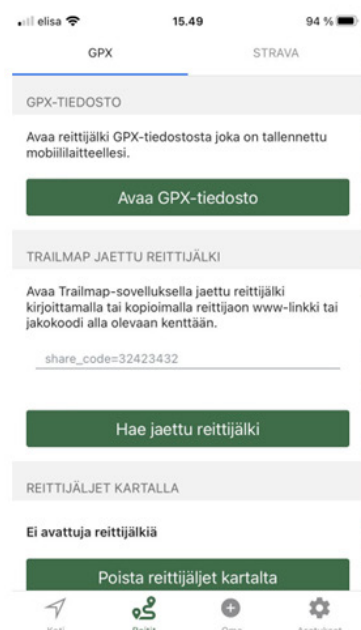
yksittäiset ulkoiluaktiivit voivat jakaa reittejä kaikkien hyödynnettäväksi. Tämänkaltaisen malli jossa reittien gpx tiedostot ovat vapaasti saatavilla, ja reitit ovat valmiina jossain sovelluksessa mahdollistaa ulkoilijoiden palvelun nykyaikaisella ja myös kustannustehokkaalla tavalla.

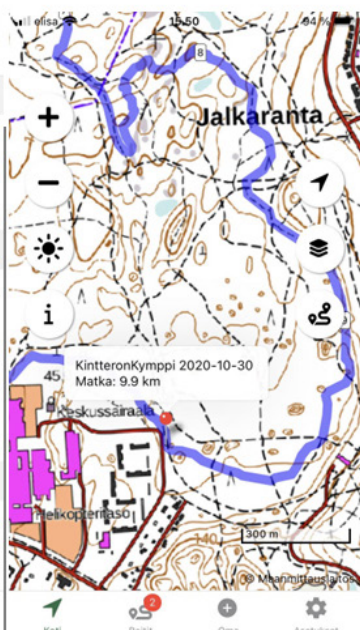
Reittitiedot ovat esillä verkkosivuilla

Reitin gpx tiedosto on ladattavissa verkkosivulta mobiililaitteeseen

Ulkolija puhelimeensa ladatun tiedoston karttasovelluksessa

Reitti ja ulkoilijan sijainti näkyvät mobiilisovelluksessa (trailmap)

⁹<https://www.leadersuomi.fi/fi/>

¹⁰<https://rieskaleader.fi/ajankohtaista/hanke-esittelyssa-sievin-maastopyorareitisto/>

¹¹<https://www.taukotulet.fi/>

¹²<https://tem.fi/palkkatuki>

¹³<https://julkaisut.metsa.fi/fi/julkaisut/show/1644>

¹⁴<https://blogi.eoppimispalvelut.fi/reittimerkit/>

¹⁵<https://blogi.eoppimispalvelut.fi/reittimerkit/2018/02/26/materiaalipankki/>

¹⁶Kuluttajaturvallisuuslain turvallisuusilmoituksesta enemmän kappaleessa 4. Ark(t)inen ulkoilu.

¹⁷<https://omakartta.tapio.fi/>

¹⁸<https://visitlahti.fi/matkailukartta/>

¹⁹<https://www.bikeland.fi/pyoramatkailukeskus>

4. ARK(T)INEN ULKOILU

Reitin suunnittelun, luvittamisen, tekemisen ja viimeistelyn jälkeen ulkoilureitillä alkaa arki. Tällöin eteen tulee kysymyksiä niin reitin vastuista, esteettömyydestä kuin palautteen keräämisestä sekä niiden pohjalta talvireitiverkoston kehittämisestä. Tässä luvussa pyritään vastaamaan ja antamaan vinkkejä useimpiin esille nouseviin haasteisiin.

KULUTTAJA-TURVALLISUUSLAKI

Kuluttajaturvallisuuslakiin viitattiin jo tämän oppaan ensimmäisessä pääluvussa. Kuntien tai reittien ylläpitäjien huoli reitin vastuista liukastumistapaturmissa tai muissa onnettomuuksissa on ymmärrettävä, mutta ei vaikea.

Kuluttajaturvallisuuslaki²⁰ (920/2011) koskee ulkoilureittejä 2 §:n osalta, sillä kunnossapidettyjen ulkoilureittien katsotaan olevan kuluttajapalveluita, joita suoritetaan lain tarkoittamalla tavalla. Useimmiten huolet kunnan tai yhdistyksen korvausvastuusta liittyvät skenaarioihin, joissa reitillä kulkija loukkaantuu esimerkiksi liukkaudentorjunnan puuttumisen takia.

Tämänkaltaisen skenaarion kohdalla lain 9 §:n antaa tyhjentävän vastauksen:

Tietojen antaminen kuluttajille

Toiminnanharjoittajan on selkeällä ja ymmärrettävällä tavalla annettava kuluttajille ja kuluttajiin rinnastettaville tarvittavat tiedot, jotta he pystyvät arvioimaan kulutustavaroihin ja kuluttajapalveluihin liittyvät vaarat.

Riittävän selkeälle ja ymmärrettävälle tavalle antaa ulkoilijoille tiedot siitä, että reitin pinta voi olla jäinen ja liukas ei kuitenkaan ole. Reitin turvallisuusilmoituksella annetaan ulkoilijalle riittävät tiedot ennen reitille lähtemistä. Turvallisuusilmoitus ei ole ”vapaudut van- kilasta” kortti vaan asiapitoinen tiedonanto ulkoilijalle siitä, että vaikka reitti on kunnan ylläpitämä, on sen olosuhteet poikkeavia muista ulkoilureiteistä.

Talvireittihankkeen yhteydessä jokaiseen reittikarttaan sekä verkkosivuille, joissa reitistä kerrottiin painettiin seuraavankaltainen teksti:

Turvallisuusilmoitus

Kunnan/alueen talvireitti on talvikunnossapidetty moottorikelkalla talvikaudella, päättyen kuitenkin viimeistään vappuun.

Reitti kulkee maastossa päällystämättömällä luonnonpolulla, jonka pohja on epätasainen.

Reittiä ei hiekoiteta eikä sille tehdä liukkaudentorjuntaa.

Reittiä ei ole valaistu.

Reitin kunnossapidosta voi antaa palautetta: www.kunnannimi.fi/sahkoinen_palaute

*Reitin kunnossapidosta vastaa: yhteys henkilön tai yhdistyksen nimi
Virkanimike tai muu vastaava
sahkkoposti@osoitetiedot.fi*

Turvallisuusilmoituksessa on tuotava esille reitin ylläpidosta vastaava taho sekä tavat antaa reitistä palautetta sekä tuoda turvallisuushuolet esille. Sähköposti tai sähköinen palautteenantokanava ovat tyypillisimpiä tapoja ratkaista tämä pulma.

SAAVUTETTAVUUS JA ESTEETTÖMYYS

Nykypäivänä kaikkia ulkoilureittejä suunnitella on otettava huomioon monikäyttöisyys ja esteettömyys. Esteettömyydessä on kyseessä ulkoilun mahdollistamisesta mahdollisimman monelle ulkoilijalle. Esimerkiksi lastenrattaiden kanssa liikkuvat perheet, maastopyöräilijät tai seniorit, jotka käyttävät

pyöräpotkukelkkoja hyötyvät esteettömyyden edistämisestä.

Esteettömyys lisää aina myös reitin monikäyttöisyyttä, ja uskallus tai viitseliäisyys esteettömyyden edistämiseksi on tärkeää, vaikka luontoa ei koskaan voikaan muokata täysin esteettömäksi. Tärkeämpää on asenne: kun ulkoilureittejä tehdään kaikille, ne tehdään aivan kaikille. Mitä siis esteettömyyden edistäminen on konkreettisesti talvireiteillä?

Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että reitille pääsee useammalla tavalla, ei vain autolla. Reitin tekeminen lähelle asuinalueita lisää saavutettavuutta. Reittiseloste, jossa kuvataan reitin maastonmuotoa, vaativuutta, reitin leveyttä, opasteita yms. liikkumiseen vaikuttavia tietoja ovat nekin osa saavutettavuutta. Niiden avulla näkövammaisen tai huoltaja lastenrattaiden tai pulkan kanssa voi arvioida reitin soveltuvuutta itselleen.

Esteettömyydellä luonnossa kulkevalla reitillä tarkoitetaan pyrkimystä tehdä reitistä mahdollisimman turvallinen ulkoilijoille. Se voi tarkoittaa reitin raivaamista pajuista, siltoihin laitettavia kaiteita tai varoituskylttejä vaativissa alamäissä. Niin sanotut yläesteet, eli pään korkeudella olevat oksat ja puut on syytä poistaa. Tämä lisää turvallisuutta etenkin maastopyöräilijöille. Mikäli reittiä on mahdollisuus ajaa kelkkauraa leveämmäksi,

johon tulee pyrkiä, reitille voi lähteä useampi ulkoilijaryhmä.

Ulkoilureittien esteettömyydestä saat lisätietoa Suomen Ladun Yhteiset Polut -hankkeen materiaalipankista²¹ sekä Paralympiakomitealta.

TALVIREITISTÄ VIESTINTÄ TULEVINA KAUSINA

Talvireitin vastaanotto on ensimmäisen vuotena usein varsin positiivista ja ilahtunutta. Vihdoinkin! on tyypillinen palaute, jota ulkoilijat antavat. Mutta seuraavien vuosien aikana viestintään on syytä panostaa yhtä paljon kuin reitin avaamisen yhteydessä.

Tämä viestinnän tarve selittyy sillä, että ulkoilijat kaipaavat samanlaista tietoa talvireitin avaamisesta ja kunnossapidon tilanteesta kuin hiihtäjätkin. Erityisesti tämä ajantasainen tieto pulun aukeamisen ajankohdasta korostuu, mikäli reitin opasteet kerätään pois kesäkaudeksi. Talvireitin kausi alkaa luontaisesti jo aiemmin kuin hiihtokausi, jolloin ulkoilijat voivat vielä käyttää kuntopolkujen ja latupohjien reittejä. Mutta mikäli talvireitin opasteet ovat paikallaan, ja reitin kuntoa on kohennettu esimerkiksi lisäämällä opasteita ja raivamalla polun varren pusikoita, on suositeltavaa ohjata ulkoilijoita talvireitille jo sulan maan aikana. Näin totutetaan ulkoilijat siirtymään talvireitille jo ennen kuin ensimmäiset suksen jäljet ilmestyvät pururadalle.

Talvikauden aikana reitin kunnosta ja olosuhteista on syytä jakaa tietoa samalla tavalla

kuin hiihtoladuistakin. Mikäli reitillä on jäätä tai myrskytuhoja, on siitä tärkeää jakaa tietoa ulkoilijoille ja samalla kertoa missä aikataulusa reitti pyritään saamaan taas turvallisiksi.

Kevätauringon sulattaessa lumet reitin kunnossapidon päättymisestä on kerrottava ulkoilijoille, etenkin jos reitin opasteet kerätään samalla pois. Lisäksi maastossa saattaa alkaa lintujen pesintäkausi, jolloin ulkoilijoita on syytä muistuttaa pitämään koirat kiinni.

OSALLISTAMINEN JA PALAUTEKYSELYT

Uusi kuntalaki (175/2019) tuli voimaan viimeisten pykälien osalta keväällä 2017. Laki sisältää aiempaa tarkempia velvoitteita kunnille mm. viestinnän (29 §) ja osallisuuden edistämisen (22 §).

Liikuntapalveluissa osallistaminen on usein jätetty osaksi muiden toimialojen tekemää osallisuustyötä. Tämä tarkoittaa sitä, että kuntalaisten palautetta laduista kysytään talvikunnossapidon palautekyselyn yhteydessä, jos silloinkaan.

Liikuntapalveluissa pitäisi tehdä säännöllisesti osallisuustyötä, sillä hyvinvointialueiden aloittamisen jälkeen, liikuntapalvelut ovat kuntalaisten tärkeimmiksi kokemien kuntapalveluiden joukossa.

Osallisuustyö ei ole pelkästään palautekyselyä siitä, miten mennyt talvi- tai kesäkausi sujui, vaan ennakointia, suunnitteluun osallistamista ja toimintojen kehittämistä palauttei-

den perusteella.

Onnistunut osallisuustyö kuntien liikuntapalveluissa, ja kunnan alueella olevista ulkoilureiteistä koostuu siis avoimesta viestinnästä, suunnitteluun ja ideointiin osallistamisesta sekä palautteen kautta kehittämisestä.

Avoin viestintä alkaa jo ennen kuin muu työ konkretisoituu ensimmäiseksi kokoukseksi. Kuntien tiukka taloustilanne tai vähentyneet kävijämäärät joissain palveluissa ovat syy viestintä tilanteesta. Jotta vähentyvät määrärahat voidaan kohdentaa mahdollistaen mahdollisimman monen liikunnan ja ulkoilun, kunnan kannattaa osallistaa kuntalaisia ja yhdistyksiä liikuntapalveluiden kehittämiseen useilla tavoilla. Näitä voivat olla yleiset kokoukset, webinaarit, verkkokyselyt ja taustahaastattelut.

Osallistava suunnittelu ei koske pelkästään uusien liikuntapaikkojen tai olosuhteiden suunnitteluvaiheessa tapahtuvaa osallisuustyötä. Kuntien ja kaupunkien kannattaa tavata yhdistyksiä ja kokemusasiantuntijoita esimerkiksi ulkoilureittien ja olosuhteiden osalta, vaikka mitään uutta ei olisikaan suunnitteilla.

Kun latujen, reittien ja tulipaikkojen ylläpitäjät, käyttäjät ja niitä hyödyntävät yhdistykset vaihtavat ajankohtaisia kuulumisia, syntyy kunnalle myös käsitys siitä, mitä pieniä kunnostustoimenpiteitä tulee tehdä ja miten käyttäjät kokevat esimerkiksi laavujen ja tulipaikkojen jätehuollon. Tällöin myös liikuntatoimen henkilöstölle syntyy tilannekuva siitä, miten palvelut toimivat ja mitä tarpeita lähitulevaisuudessa on. Samalla voidaan jakaa myös ennakotietoa esimerkiksi siitä, että taoussyyistä kunta/kaupunki harkitsee lippujen

hintojen nostoa, muutoksia salivuorojen jakamiseen tai pohtii kumpaan se voi investoida uimahallin peruskorjaukseen vai liikuntahallin rakentamiseen. Näissä tilaisuuksissa ja kyse-lyissä syntyy parhaimmillaan yhteinen tahtotila ja tilannetietoisuus siitä, miten paikalliset liikunnan olosuhteet kehittyvät.

Mikäli tässä osallisuustyössä nousee esille idea ja tarve esimerkiksi talvireitin tekemiseen, kannattaa se erottaa omaksi kaikille avoimeksi projektikseen. Yhteisesti on hyvä pohtia minne reitti voitaisiin tehdä, keitä se palvelisi ja miten rakennustyöt, kunnossapito, opastus ja merkintä voidaan tehdä. Kuntien ei tarvitse tehdä kaikkea, vaan usein mahdollistaminen ja lupabyrokratian tekeminen vapauttaa kuntalaisten ja yhdistysten talkoohen- gen tekemään tätä työtä.

Osallisuustyö on myös tiedolla johtamista, oikeastaan tiedon jakamisella johtamista. Palautekyselyistä ja tilaisuuksista voi tulla ensi alkuun tyytymättömyyden purkamisen tapahtumia, mutta toisaalta negatiivinen palaute on harvoin kasvokkain samanlaista kuin Facebookin puskaradio-ryhmissä. Seuraavissa tapahtumissa usein päästäänkin jo yhteiseen kehittämiseen ja ideointiin.

Palauteen kautta kehittäminen on usein haastavaa toteuttaa arkielämässä. Mikäli palautetta kerätäänkin esimerkiksi verkkokyselyillä, niitä ei mainosteta aktiivisesti, eikä niiden vastauksista viestitä avoimesti.

Palautekyselyn tuloksista on tärkeää viestiä avoimesti, olivat ne sitten ruusuja tai risuja. Tämä vahvistaa hallinnon läpinäkyvyyttä ja lisää kuntalaisten tunnetta siitä, että yhteisiin

palveluihin voi vaikuttaa. Samalla palautekyselyt tuottavat arvokasta tietoa poliittisille päättäjille heidän priorisoidessa resurssien käyttöä.

Palautteen tulosten jalostaminen kehittämiseksi on toinen kriittisen tärkeä osa liikuntapalveluiden kehittämistyötä. Usein ne eivät vaadi rahallista panosta, vaan enemmänkin työn laadun parantamista. Jos latujen kunnosta tulee negatiivista palautetta, ei tilanne vaadi lisää ajokertoja, vaan paremmin aikataulutettua kunnostustyötä ja hitaampaa vauhtia. Sama koskee kevyenliikenteen väylien kunnossapitoa, lumen kasaamista, liukkauden torjuntaa, hiekoittamista, hiekan poiskeraamista ja lehtien keräämistä.

Useimmiten kehittämistä koskeva palaute kuitenkin liittyy viestintään. Miten ja missä jaetaan tietoa ulkoilu- ja liikuntapaikkojen olosuhteista ja kuinka usein tietoja päivitetään ja millä kielillä.

Kannustamme ulkoilureittien käyttäjiä, ylläpitäjiä ja kuntia pohtimaan yhdessä, miten viestintää ja osallisuustyötä voitaisiin juurruttaa säännölliseksi osaksi olosuhdetyötä. Autamme mielellämme kuntia kehittämään tätä työtä.

REITTIVERKOSTOJA UUSILLE ASUINALUEILLE

Talvireittihankkeen aikana talvireittejä tehtiin niin asutuskeskusten sisälle (Pieksämäki ja Punkalaidun), niiden välittömään läheisyyteen (Lahti) kuin asutuskeskusten ulkopuo-

lelle (Jyväskylä ja Oulainen). Suomen Ladun toiveena on, että talvireittejä tehtäisiin useita kymmeniä eri puolille Suomea, ja mikäli mahdollista, lähelle asuinalueita. Tämä johtuu siitä, että arkinen ulkoilu tapahtuu useimmiten kodin lähellä, lähimmässä metsäluonnossa. Siinä missä olemme tottuneet matkustamaan kauemmas esimerkiksi hiihtämistä tai sisäliikuntaa varten, kävelylenkit alkavat usein kotiovelta. Siksi kannustamme miettimään talvipolkuja asuinalueiden lähelle tai jopa niiden väliin!

Talvireitin ei tarvitse olla yhtenäinen kokonaan metsäluonnossa kulkeva lenkki. Usein asuinalueiden välissä on metsäalueita, joissa kulkee laaja ja aktiivisesti käytetty polkuverkosto. Nämä talvisin vaihtelevasti auki pysyvät luonnonpolut ovat kuitenkin todistus, että kysyntää ja käyttöä talvireiteille on. Kysykää reittiä suunnitellessa voisiko näitä polkuja ylläpitää talvella ja luoda näin talvireittien verkoston, joka koostuu metsässä kulkevista polkujen pätkistä. Kunta ja maanomistajat voivat keksiä myös innovatiivisia ratkaisuja reitin ylläpitoon. Harvassa ovat ne isot omakotitaloalueet, josta ei löytyisi vähintään yhtä moottorikelkkailijaa. Voiko hän saada kunnalta luvan ja tunnuksen ajaa reittiä, kunhan vain pelisäännöistä sovitaan?

²⁰ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110920>

²¹ <https://www.suomenlatu.fi/vaikuta/me-vaijutamme/hankkeet/paattyneet-hankkeet/yhteiset-polut.html>

Olavin Retkeilijöiden talvipolulla hiihtäjät ja juoksijat kulkevat erillisillä urilla. Kuva: Terhi Ilosaari

5. TALVIREITTIHANKEEN SATOA

TARINA OLEMASSA OLEVASTA REITISTÄ

Monikäyttöreitti mahdollistaa talvimetsän kaikille

Savonlinnan kupeesta kuuluu kummia. Talvisilla urilla kulkee niin koiria kuin kuntohiitäjiäkin, pyöräilijöitä ja pulkassa istuvia. Tassu nousee tervehdykseen ja poskilta paistaa hymy. Ilmassa on jotain uutta ja erikoista.

Yhden rapakunto kääntyi monen onneksi

Syksyisellä polulla savonlinnalaisen miehen tossu ei noussut tuttuun tapaan. Simo Ikonen päätti hankkia potkua polvien ympärille, kiinnitti levypainot köyden jatkoksi ja lähti kiskomaan rautaa lumiseen metsään. Tarpomista motivoi ajatus samalla rakentuvasta läskipyöräreitistä. Kun polkujuoksusta innostunut kaveri kuuli urasta, tuplaantui talkooväki. ”Ensin levypainot vaihtuivat autonrenkaaseen ja lopulta hankimme painavan puupölin, jonka etureunasta veistimme siivun pois. Näin syntyi edelleen käytössä oleva, Cast

away -elokuvan lentopallon mukaan nimetty Wilson”, muistelee Simo.

Kaksikko raahasi Wilsonia ympäri Pihlajaniemen reitistöä. Alkuvaiheista Simo kertoo: ”Eihän niitä ilennyt mainostaa, kun reitin kunto vaihteli ja välillä saattoi kulkija upota polveen asti.” Silti urat löysivät käyttäjänsä ja vastaan tuli niin juoksijoita kuin pyöräilijöitäkin.

Lumitulvainen talvi sai miehet nostamaan rukkaset pystyyn. Hurtin hulluuden tilalle täytyi saada hevosvoimia. Moottorikelkka sopi leveälle uralle, mutta talvipoluille tarvittiin jotain soukempaa.

Talkoita ja täysosumia

Jämsän suunnalta huhuttiin polkuja tamppaavasta Snow Dogista, jossa telavetoisen koneen perässä kulki kuskinpenkillä varustettu ahkio. Olavin Retkeilijät innostuivat ajatuksesta ja lähtivät mukaan puuhaan. Myös Savonlinnan kaupungilla oivallettiin oitis, että yksi ura voisi tarjota paikan usealle aktiviteetille. Avustushakemukseen kaupungin virkailija kirjoitti vakain ottein: ”Tarvitaan Tinder Dog.” Haaveissa olevan mööpin nimi oli Tinger Dog. Riemukkaan kömmähdyksen vuoksi talkooväki tunnetaan aktiivisimpien

Lumireki talvipolkua kunnostamassa. Kuva: Terhi Ilosaari

keskuudessa nimellä Tindertiimi. ”Kyllä, olemme haluttua tavaraa!” nauraa Simo liikanimelle.

Jotta ura tamppautuisi riittävän kovaksi kulkea, roikkuu lumireen perässä edelleen uskollinen Wilson ja sen päällä usein talkookaveri. Wilson on kasvanut vuosien varrella niin kahvoilla kuin levikkeilläkin. ”Välillä saattaa Wilsonin kyydistä pudota pimeään metsään.

Siellä saa kauan huhuilla ennen kuin kuski huomaa.” virnuilee eräs talkoolainen yhteisille seikkailuille. Savolaisessa Tinderissä taitaa päätyä hankeen, osuipa pyyhkäisy oikealla tai vasemmalle.

Lumireki ryömii rauhalliseen tahtiin. Meno on maltillista ja niin on laitteen kulutuskin. Pihlajaniemen poluilla polttoainetta kuluu reilun litran verran tunnissa.

Talkoileva Tindertiimi löytyi, kun Simo lähetti viestin pyöräilevälle ryhmälle: ”Etsitään kuskia tositarkoituksella!” Kuljettajat ovat itsekin uran ahkeria käyttäjiä. Oman harrastuksen mahdollistaminen kannustaa talkootöihin, mutta suurempi kiitos tulee reitin varrella nähtävistä hymyistä ja huikatuista kiitoksista.

Sopuista sakkia monikäyttöurilla ja talvipoluilla

Pihlajaniemen reitistölle tehdään kahdenlaisia uraa. Talvipolku on kapeampi ja soveltuu niin kävelijöille, pyöräilijöille, pulkkailijoille kuin koiranulkoiluttajillekin. Monikäyttöuralla kulkee kaksi kaistaa vierekkäin. Toinen kais-toista on omistettu perinteisen hiihtäjille.

Paikoin monikäyttöura tehdään reiteille, joilla ennen kulki kaksi perinteisen latua vieretysten. Vuosia latuja kunnostanut kertoo ladun pysyvän aikaisempaa paremmassa kunnossa. Suksettomat kiittelevät, kun pääsevät luvan kanssa metsäreiteille myös talvella.

Moottoriajoneuvoon siirryttäessä tarvittiin touhuun maanomistajien lupa. ”Onneksi verkosto oli pääsääntöisesti kaupungin, seurakunnan ja Tornatorin mailla. Näiltä saimme luvat toimintaan helposti”, Simo kertoo.

Viestijältä vaaditaan sitkeyttä ja selkeää sanastoa

”Ai saako täälläkin juosta?” kysyy koiranulkoiluttaja selvästi ilahtuneena. Reiteille on perustettu oma Facebook-sivunsa, jolle tal-kooväki päivittää tilannetietoja. Reitit on syö-

tetty Outdooractive-palveluun, paikallinen lehti on julkaissut useamman jutun ja Olavin Retkeilijät kertoneet reiteistä some-kanavissaan. Monipuolisesta viestinnästä huolimatta on reitistön laajuus ja monipuolisuus monelle paikallisellekin vielä uutta.

Tietoisuus etenee alkuun hitaasti, koska uudelle asialle ei ole vakiintuneita sanoja eikä paikkaa muiden talviliikuntamuotojen joukossa. Keskitetyt karttapalvelut kertovat kaupungin latujen ja luistelukenttien ajantasaisen tiedon, mutta monitoimireittejä ei näihin vielä päivitetä, eivätkä liikkujat osaisi niitä ehkä sieltä edes etsiä.

Aktiiviset pyöräilijät ovat reitistön Stravan avulla löytäneet. Jotta kaikki käyttäjäryhmät osaisivat reiteille, tarvitaan monipuolista meteliä monitoimireittien sallivasta ideasta: täällä saa liikkua.

Kuvateksti: Talvipoluilla päivittäin liikkuva Henna Järvisalo valottaa urien mahdollistavan talvisen luonnon laajalle käyttäjäkunnalle: ”Pienimmän lapseni kanssa käymään laavuilla opettelemassa erätaitoja ja eväretkillä. Lapsi kulkee osan matkaa pulkassa, osan kävellen. Kuljen monikäyttöuralla kävelyn lisäksi juosten ja pyöräillen.”

”Kun ei ole laskureita, niin ei uskalla arvailla kävijämäärien lisääntymistä”, tuumailee Simo Pihlajaniemen poluista ja täsmentää: ”Jopa enemmän on nyt kulkijoita kuin kesällä!” Aktiivisten asukkaiden toiveiden ansiosta ovat lukuisat alueet saaneet viime vuosina omat kuntoportaansa. Olisivatko monikäyt-töreitit seuraava suomalaisia liikuttava ilmiö?

KÄVIJÄLASKURIT - VARMA TAPA TODENTAA KYSYNTÄ

Talvireittihankkeen jokaisessa pilottikohteessa pilotoitiin kävijälaskureita, joiden avulla saadaan selkeä kuva siitä, kuinka paljon liikku-jia reitillä on. Kysynnän todentamisen lisäksi pystytään päättämään minä vuorokauden aikana ja minä viikonpäivinä käyttö on aktii-visinta, jolloin reitin kunnostustoimenpiteet voidaan kohdentaa oikein.

Erilaisia kävijälaskureita on tarjolla valtavasti, mutta niistä valtaosa on suunniteltu sisäti-lojen kuten kauppakeskusten tai uimahallien asiakasvirtojen mittaamiseen. Näin ollen niiden pakkaskestävyys ja kosteussuojaus ei ole riittävä käytettäväksi luonnossa.

Luontopoluille ja ulkoilureiteille sopivat kävi-jälaskurit eroavat useiden toiminnallisuuksien kautta. Erottavia tekijöitä laskureiden osalta ovat niiden käyttämä tunnistusteknologia, tiedonsiirto sekä virtalähde.

Eurooppalainen tietosuojalainsäädäntö GDPR ohjaa etsimään mittalaitteita, jotka eivät kuvaa kameroilla ulkoilijoita, jolloin asiasta tulee ilmoittaa ulkoilijoille. Tämän takia etsintä kohdistui infrapuna tunnis-tusteknologian laitteisiin, sillä silloin ainut syntyvä tieto on milloin kulkija katkaisee infrapunasäteen.

Tietojen siirrossa tai keräämisessä jakolinja valmistajien kohdalla tarkoittaa langatonta tiedonsiirtoa esimerkiksi 4G verkon kaut-ta tai manuaalista tiedon keruuta laitteista itsestään. Kolmas erottava tekijä on, toimiiko

laite maastossa akun tai pariston voimalla, vai vaatiiko se toimiakseen sähkövirtaa.

Mikäli ulkoilualueiden kävijälaskurit kiin-nostavat enemmän, suosittelen perehty-mään Metsähallituksen (2009) oppaaseen aiheesta.

Talvireittihankkeessa tein markkinakartoitus-ta laitteista sekä konsultoitiin Metsähallituk-sen Luontopalveluita, joka käyttää kansallis-puistossa laajalti kävijälaskureita. Tämän työn perusteella valikoitui kaksi tuoteperhettä sekä niiden maahantuoja, joille lähetettiin tarjouspyynnöt.

Kanadalainen Eco-Counter on myös Met-sähallituksen laajasti käyttämä malli, jota Suomeen maahantuo ainakin Finn-Raj oy. Yrityksen monista ulkoalueille sopivista lait-teista Nature Post Evo oli soveltuva talvireit-tihankkeen tarpeisiin. Eco-Counterin laitteen toimintaperiaate on kuvattuna kuvassa. Laite on paristokäyttöinen, kykenee itsenäiseen tiedonsiirtoon pilvipalvelusta ja on helppo asentaa esimerkiksi yksittäiseen tolppaan. Valitettavasti laitteen hankintahinta (noin 3500 euroa) sekä pilvipalvelun vuosilisenssi

Kuva: <https://www.eco-counter.com/produits/pyro-evo-range-en/nature-post-evo/>

Valittu laite oli latvialainen SensMaxin SenseMax SE langaton infrapuna kävijälaskuri, jota maahantuo Suomeen SecTools oy. Laitteen hankintahinta oli yhden laskurin, datankerääjän sekä datankäsittelyohjelman kanssa noin 1100 euroa (alv. 24 %). Hankinta ei edellyttänyt vuosilisenssiä ja samaan datankerääjään ja ohjelmistolisenssiin voitaisiin hankkia yhteensä 99 laskuria (noin 550 euroa/laskuripari), jolloin yhdistys tai kunta voisi laajentaa kävijälaskuriverkostoa myös muille kohteille.

Edullinen hinta tarkoitti myös joustoa käyttökokemuksessa. Laskurit toimivat AA-paristoilla, jotka kestävät noin 250 vuorokautta yhteen menoon, käyttäjädاتا tulee kuitenkin kerätä “manuaalisesti”, eli käydä hakemassa laskentadata digitaalisella laitteella metsästä. Samoin analytiikkaohjelmisto, jolla kävijädاتا suodatetaan on englanninkielinen ja vaatii käyttäjältään perehtyneisyyttä.

Kuvakaappaus ohjevideolta. Kuvassa näkyvät kaksi kävijälaskuria, datankeräysyksikkö, sekä laskureiden säänkestävät suojakotelot.

Alkukankeuden jälkeen loppukäyttäjät saivat laskurit maastoon, ja dataa alkoi kertymään. Ohjelmisto tallentaa puretun käyttäjätiedon ohjelmiston kautta pilvipalveluun, jossa sitä voidaan muokata halutulla tavalla, tai ottaa alas csv.excel tiedostomuodossa.

Esimerkinmukaisessa kohteessa, Jyväskylän Ladun talvipolulla oli siis 1477 ulkoilijaa 26.1.-19.3.2023 ajanjaksolla. Erityistä asiasta tekee sen, että reitti kulkee irrallaan muusta asutuksesta, jolloin ulkoilijan on täytynyt erikseen tulla reitille.

Huomioita kävijälaskureista

Kävijälaskurit voivat innostaa reittien ylläpitäjiä ja todistaa että kaivatuille talvireiteille on todella kysyntää. Suureksi kysymykseksi tulee kuitenkin se, mitä datalla tehdään ja kenelle siitä kerrotaan? Jos reitti on tehty yhdessä kunnan kanssa, on luontevaa jakaa dataa säännöllisesti kunnan kanssa, jolloin

Kuvakaappaus ohjevideolta. Kuvassa näkyvät kaksi kävijälaskuria, datankeräysyksikkö, sekä laskureiden säännestävät suojakotelot.

kunnossapitoa voidaan kohdentaa suuren kävijämäärän kohtiin. Sama koskee myös datankäyttöä kun yhdistyksen tai muun ylläpitäjän pitää perustella kunnan avustushakemusta.

Jos yhdistys voi osoittaa, että sen ylläpitämällä luontopolulla tai laavulla on X määrä ulkoilijoita vuodessa, todennäköisyys saada avustusta esimerkiksi pitkospuiden uusimiseen tai opasteiden painattamiseen kasvaa. Suosio on myös iloinen asia kerrottavaksi ulospäin. Esimerkkinä tästä vaikka tilanne, jossa latuyhdistys jakaa facebookissa tietoa

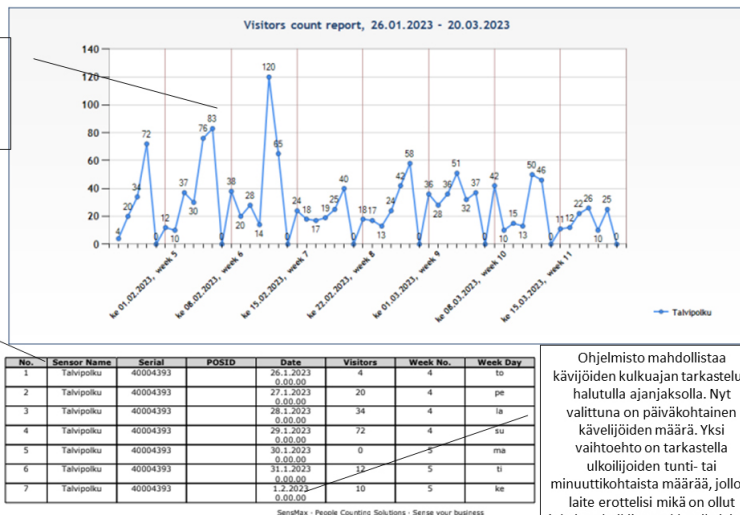
siitä kuinka paljon ulkoilijoita on ollut viimeisen kuukauden aikana ja kannustaa ihmisiä lähtemään reitille.

Arkisemmin tarkasteltuna, kävijälaskurit
vaativat myös erityishuomiota.

Ensimmäisenä ratkaistavana asiana on niiden sijoittelu. Kiinteän laitteen asentaminen maastoon vaatii aina maanomistajan luvan, jonka lisäksi puiden vahingoittamista kiinnittämisen yhteydessä on syytä välttää. SensMaxin suositukset ovat, että laitteet sijoitetaan noin 90 cm:n korkeuteen maan-

Ohjelmisto mahdollistaa tiedonkeruun miltä tahansa ajanjaksolta, eikä laite tyhjennä muistiaan jokaisen tiedonkeruun jälkeen. Näin ollen kumulatiivinen tiedonkeruu mahdollistaa koko talven kävijämäärän esittämisen.

Jokainen laskuripari on mahdollista nimetä vaikka paikan mukaan.

Ohjelmisto mahdollistaa kävijöiden kulkuaajan tarkastelun halutulla ajanjaksolla. Nyt valittuna on päiväkohtainen kävelijöiden määrä. Yksi vaihtoehto on tarkastella ulkoilijoiden tunti- tai minuuttikohtaista määrää, jolloin laite erottelisi mikä on ollut jokaisen kulkijan tarkka aikaleima.

SensMaxin keräämä data näyttää analytiikka-ohjelmistossa tältä. Esimerkinmukaisessa kohteessa, Jyväskylän Ladun talvipolulla oli siis 1477 ulkoilijaa 26.1.-19.3.2023 ajanjaksolla. Erityistä asiasta tekee sen, että reitti kulkee irrallaan muusta asutuksesta, jolloin ulkoilijan on täytynyt erikseen tulla reitille.

pinnasta, jolloin metsän eläimet eivät aiheuta virhelukemia, ja korkeintaan seitsemän metrin päähän toisistaan. Tällöin infrapunasäde on kattava ja jokainen kulkija jää laskuriin.

Mittauspaikan valinta kannattaa harkita huolella. Tuleeko sen olla reitin puolessa välissä vai kenties laavulla, jolloin se voi kerätä myös vääriä lukemia? Nämä arkiset asiat on parasta ratkaista paikallisesti.

Laitteet ovat ilkeillä herkkiä. Siksi kiinnittäminen näkyvälle paikalle puuhun voi olla riskialtista. Toinen vaihtoehto on naamioida

tai sijoittaa laskuri piiloon esim. valetolpan sisään, mutta tällöin tulee varmistua infrapunasäteen ja yhteyden moitteettomasta toiminnasta.

Laitteiden sääsuojaus on keskeinen kysymys. Pilottihankkeessa ratkaisuksi keksittiin autojen tuulilaseille tarkoitettu jäätymisenestogeeli, jota ainakin yhdessä pilottikohteessa käytettiin. Toinen tapa estää suojakuoren huurtuminen tai jäätyminen on rakentaa niille suojia.

LÄHDELUETTELO

- Maastossa olevien ulkoilureittien monikäyttö: nykytila, esteet ja mahdollisuudet <https://www.suomenlatu.fi/media/ulkoilureittien-monikaytto.pdf>
- Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi 3: hiihto- ja laskettelutilat https://px.luke.fi/PxWeb/pxweb/fi/Ulkoilu/Ulkoilu__02_Ulkoiluharrastuksiin_osallistuminen_ja_harrastuskerrat/16_Hiihto-ja_lasketteluharrastukset_2.px/uutiset/kaikki-uutiset/ulkoile/nelja-prosenttia-suomalaisista-kohdannut-laturai-voa.html
- Neljä prosenttia suomalaisista kohdannut laturai-voa <https://www.suomenlatu.fi/uutiset/kaikki-uutiset/ulkoile/nelja-prosenttia-suomalaisista-kohdannut-laturai-voa.html>
- Luontoliikunnan esteettömyys, uusi normaali <https://www.paralympia.fi/ajan-kohtaista/blogit/9766-luontoliikunnan-esteettoemyys-uusi-normaali>
- Maanmittauslaitos selvittää kiinteistötunnus <https://www.maanmittauslaitos.fi/kiinteistot/tietoa-kiinteistoista/selvita-kiinteistotunnus>
- Sopimus pohja ulkoilureittien perustamiseen <https://www.suomenlatu.fi/vaikuta/sina-voit-vaikuttaa/vinkkejä-ulkoilupaikkojen-suunnitteluun/sopimus pohja-ulkoilureitin-perustamiseen.html>
- Leader Suomi <https://leadersuomi.fi/>
- Rieska-Leader Hanke-esittelyssä: Sievin maastopyöräreitistö <https://rieskaleader.fi/ajankohtaista/hanke-esittelyssa-sievin-maastopyorareitisto/>
- Taukotulet Oy <https://www.taukotulet.fi/>
- Palkkatukea työnantajalle työttömän palkkaamiseen <https://tem.fi/palkkatuki>
- Metsähallitus Hyvän viitoittamisen perusteet <https://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/1644>
- Reittimerkinä laadun merkinä <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/reittimerkit/>
- Reittimerkintöjen materiaalipankki <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/reittimerkit/2018/02/26/materiaalipankki/>
- Metsäkeskus Tapio OmaKARTTA palvelu <https://omakartta.tapio.fi/>
- VisitLahti <https://visitlahti.fi/matkakailukartta/>
- Pyörämatkakeskus <https://www.bikeland.fi/pyoramatkailukeskus>
- Finlex Kuluttajaturvallisuuslaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasaa/2011/20110920>
- Suomen Latu Yhteiset Polut hanke <https://www.suomenlatu.fi/vaikuta/me-vai-kutamme/hankkeet/paattyneet-hankkeet/yhteiset-polut.html>
- Metsähallitus Kävijäseuranta luontoalueilla <https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Bsarja/b116a.pdf>

SUOMEN LATU